

HET NATUURRESERVAAT VAN DE VUYLBEEK

Een vochtige biotoop met een opmerkelijke biodiversiteit

De vochtige vallei van het reservaat van de Vuylbeek ligt in het Zoniënwoud ingebed, evenwijdig met de vallei van de Verdrongen Kinderen, en maakt deel uit van de Brusselse sites met een hoge biologische waarde. Qua sfeer schril tegen elkaar afstekende landschappen, een geheel van voor het Zoniënwoud weinig voorkomende biotopen en een grote fauna- en florarijckdom, verklaren waarom het valleitje wordt beschermd en waarom het beheer er zich voornamelijk richt op het herstel en het behoud van de vochtige zones. Zoals het volledige Zoniënwoud maakt de site trouwens een onderdeel uit van de Natura 2000-gebieden.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS

Het huidige Zoniënwoud maakte vroeger deel uit van een immens groot woud dat zich uitstrekte van de Maas tot de Rijn en, langs de noord-zuidas, van de Schelde tot de Champagnestreek. Sinds het neolithicum werd het woud her en der bewoond door sedentaire volksstammen. De aanwezigheid van bronnen - en ongetwijfeld ook van vijvers - alsook een reliëf dat defensieve voordelen schonk, hebben ertoe bijgedragen dat er tussen de vallei van de Verdrongen Kinderen en de Vuylbeekvallei een versterkt kamp werd opgetrokken dat tot de neolithische Michelsberg-beschaving wordt gerekend, 5.000 jaar oud. In dit gebied ontdekte men ook twee tumuli van onduidelijke oorsprong. Sinds enkele jaren geniet het geheel het beschermde statuut van gewestelijk archeologisch reservaat.

In de loop van de eeuwen bleef de Vuylbeekvallei er steeds als woud uitzien. De lokale bevolkingsgroepen exploiteerden het woud en zijn rijkdommen (hout, jacht, pluk, plekken om te grazen voor het vee, viskweek in de vijvers).

De Vuylbeek is een bosbeek en vormt samen met twee andere zijtakken de Woluwe. Van een keten van zes vijvers die nog zichtbaar zijn op een kaart van Ferraris (einde 18e eeuw), zijn er slechts twee tot in de 20e eeuw blijven bestaan. De andere zijn geleidelijk geëvolueerd tot moerassige weiden. Ze zijn op natuurlijke wijze dichtgeslibd, en sommige werden gedempt met het slib dat geruimd werd uit andere vijvers die men wou behouden om aan viskweek te doen.

Kort na de Tweede Wereldoorlog werd het moerassige deel van de vallei, dat reeds gedeeltelijk aangeaard was met het ruimslib van de twee resterende vijvers, gedraineerd en met populieren beplant. Hierdoor werd de bodem droger en rijker aan stikstof, wat de oorspronkelijke vegetatie ernstig verstoortte. Wanneer de vallei in 1992 het statuut van gewestelijk natuurreservaat kreeg, bestond een van de eerste ingrepen er dan ook in om de draineerbuizen te dichten en de populieren te verwijderen, zodat het vroegere moeras weer vorm kon krijgen.

ALGEMENE BESCHRIJVING : EEN VOCHTIGE BIOTOOP DIE WEER VORM KRIJGT

Het hoger gelegen gedeelte van de vallei van de Vuylbeek wordt steeds door water gevoed, omdat er op die plaats een grondwaterlaag aan de oppervlakte komt die hoger ligt dan die van het Brusseliaan. Door de vele beuken die er het belangrijkste deel van het bosbestand uitmaken, is het een zeer schaduwrijke plek. Veel dor hout staat er rechtop of bevindt zich verspreid over de grond. Deze biotoop is zeer gunstig voor de vuursalamander die zich hier op de grens van zijn verspreidingsgebied bevindt.

Stroomafwaarts zijn de hellingen van de vallei droger. Het verouderende beukenbos is er uitgedund en wisselt er af met kleine open plekken waar er stukken heide beginnen te groeien.

In het dal treft men een vochtiger biotoop aan. De Vuylbeek verbindt er de moerasachtige zones die bestaan uit zegge (bestand van verschillende carextypes), een omvangrijke rietkraag, vochtige weiden, dichte wilgenaanplantingen, poelen, bronnen, stukken elzen-essenbos en vijvers, om wat verder, samen met de Karregat en de Zwanewijdebeek, uit te monden in de Molenvijver in Bosvoorde. Samen vormen ze er oorsprong van de Woluwe

Aanvankelijk is de Vuylbeek niet continu zichtbaar (de bron bevindt zich in het bos, in de nabijheid van de Gravendreef), maar door de aanvoer van water dat her en der (stroomafwaarts) in haar vallei vloeit neemt haar volume toe. Dat water kan zowel water zijn dat uit de door water verzadigde bodem sijpelt of water afkomstig van bronnen (die we vaak in de omgeving van vijvers aantreffen).

De Droge Vijver is de eerste vijver van het natuurreservaat en ligt tussen de Tumuliweg en de Gravendreef. Aangezien hij hoger ligt dan de grondwaterlaag, wordt hij slechts bij hevige regenval of langdurige regenperiodes gevoed. De gerestaureerde dijk en de waterdicht gemaakte bodem houden het water nu langer tegen, maar het niveau van de vijver blijft afhankelijk van de weersomstandigheden. De plek wordt bevolkt door tal van amfibieën en rondom de vijver ontwikkelt er zich zegge, die nu en dan in het water aanzet.

De Kleine Vijver en de Kluizenaarsvijver liggen vrij dicht bij elkaar (er ligt enkel een weg tussen) en verhullen een rijke waterplantengroei. Op het stroomafwaartse gedeelte van de Kleine Vijver ligt er een rietkraag en op het eilandje van de Kluizenaarsvijver is er een alluviaal elzenbos tot groei gekomen.

De Groene Wandeling loopt op de waterscheidingslijn tussen de valleien van de Vuylbeek en van de nabij gelegen Verdrongen Kinderen.

OPMERKELIJKE FAUNA EN FLORA

Het hogere en schaduwrijkere gedeelte van de Vuylbeekvallei, dat zijn water krijgt van enkele wellen en bronnen die verbonden zijn aan de hoger gelegen grondwaterlaag, herbergt een voor Brussel eerder zeldzaam bosamfibie : de vuursalamander. In het Zoniënwood is de soort misschien wel inheems (het woud vormt de noordelijke verspreidingsgrens van de soort), toch zijn de populaties de laatste decennia sterk teruggelopen en blijven ze nog maar op twee plekken over. De voortdurende aanwezigheid van ondiep water is onontbeerlijk voor het voortbestaan van de soort want haar larve leeft in het water. Het overvloedige dorre hout dat men er bewust laat liggen, zorgt ervoor dat de volwassen exemplaren er zich kunnen verbergen.

Andere amfibieën zoals de bruine kikker en de gewone pad komen in groten getale voor in de vallei. Op de meer met zonlicht beschenen valleiwanden neemt men sporadisch ook de levendbarende hagedis waar.

Onaangeroerde of op de grond gevallen dode bomen trekken heel wat vleermuizen- en in holen nestelende vogelsoorten aan. Men ziet er ook al eens reeën, want dit gedeelte van het Zoniënwood is minder bezocht en rustiger dan de aangrenzende vallei.

Zoals in de vallei van de Verdrongen Kinderen nestelen verschillende soorten watervogels op of in de onmiddellijke omgeving van de vijvers. Ze doen ze alleszins aan. Enkele voorbeelden: de wilde eend, de dodaars, de kuifeend, het waterhoentje, de mandarijneend, de wintertaling, ... ook de ijsvogel is er al waargenomen. Op de oevers bloeien er watermunt, moerasvergeet-mijnnetje, grote wederik, kattenstaart en vlotgras.

Op de moerassige gebieden van de vallei staan er rietkragen (de site telt er twee) en zeggevelden. Op sommige plekken treft men hier zoden pluimzegge aan. Deze zegge heeft de bijzonderheid zich te ontwikkelen op een soort van strooien « toren » (« touradon » genoemd) die over de jaren heen ontstaan is uit verdorde en vergeelde bladeren. Sommige kunnen wel 50 jaar zijn.

De moerassen trekken tal van insecten - en meer in het bijzonder libellen - aan. De Vuylbeeksite is trouwens gekend als een van de beste waarnemingsplaatsen voor deze insecten in het Brussels Gewest.

In tegenstelling tot wat de etymologie van het woord Vuylbeek (« vuile beek ») zou doen vermoeden, is het water van de beek erg zuiver. Dit wordt aangetoond door de aanwezigheid van zoetwatergarnalen, kleine schaaldiertjes die lijken op piepkleine garnaaltjes en die zich voeden met dorre bladeren. In de beek treft men op sommige plaatsen ook zoetwatersponzen aan. Beide zijn indicatoren van de zeer goede kwaliteit van het water.

Op de hier en daar turfachtige valleibodem kan veenmos heel plaatselijk standhouden. Het is de enige plek in het Zoniënwoud - en in het Brussels Gewest - waar men deze mossen, die typisch zijn voor gebieden zoals de Venen (Fagnes), aantreft. Er wordt hier dan ook een bijzondere aandacht besteed aan deze veenmossen die in heel dikke kluiten in erg drassige milieus groeien

BEHEERSPRINCIPE

Het beheerwerk op de site is voornamelijk gericht op het herstel en de ontwikkeling van de vochtige valleizones die er een paar jaar geleden nog erg slecht bij lagen.

De herstelling van de dijk van de Droge Vijver (die ervoor moet zorgen dat het water in de vijver blijft), het aanbrengen van kleine afdammingen, het omleiden van de loop van de Vuylbeek naar het centrale deel van de vallei, het uitgraven van een poel,... beantwoorden, net zoals het geleidelijk verwijderen van de populieren (die verantwoordelijk zijn voor de uitdroging van de zone) aan deze doelstellingen.

De vijvers die dieper zijn dan deze van de Verdrongen Kinderen, worden slechts sporadisch leeg gemaakt. Om het ecologische evenwicht in stand te houden en om de voortplantingscyclus van de talrijk aanwezige amfibieën te begunstigen worden er geen vissen meer in gekweekt.

Er werden omheiningen aangebracht om de oevers te beschermen tegen erosie en vertrappeling.

De open gedeeltes (rietkraag, vochtige weide, zeggevelden) van de vallei worden een tot twee keer per jaar selectief gemaaid (met wegvoeren van het maaisel), om de natuurlijke verbossing tegen te gaan en om de gunstige omstandigheden te bewaren die nodig zijn voor de ontwikkeling van de plantensoorten die zo typisch zijn voor dit site.

In het hoger gelegen gedeelte van de vallei waar de vuursalamander leeft, komt men weinig tussen, zodat de voor deze amfibie gunstige, schaduwrijke en vochtige boshabitat behouden blijft.

GROENE RUIMTEN IN DE BUURT

- Ten noorden: het Zoniënwoud en het natuurreservaat van de Verdrongen Kinderen.
- Ten noordoosten: het Tournay Solvay-park, de vijver van Bosvoorde, het Vuurkeiendomein, het Jagersveld en het park van de Leybeek.
- Ten noordwesten: het Terkamerenbos.
- Ten zuiden en ten westen: het Zoniënwoud.

Oppervlakte : 7 hectare

Typologie : gewestelijk natuurreservaat

Eigenaar : Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Beheer : Leefmilieu Brussel

Bescherming : de vallei van de Vuylbeek heeft door het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve van 27 april 1992 het statuut van natuurreservaat gekregen.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

Gelegen aan de rand van het Zoniënwoud, is het natuurreservaat van de Vuylbeek steeds toegankelijk.

CONTACT

Met vragen en problemen kan u terecht bij de boswachters die het Zoniënwoud doorkruisen en meer in het algemeen bij Leefmilieu Brussel : 02 / 775 77 38 voor de bosdienst of 02 / 775 75 75 voor de infodienst, info@leefmilieubrussel.be

UITRUSTING

Informatieborden, banken, vuilnisbakken.

ER GERAKEN

Het natuurreservaat van de Vuylbeek ligt in het Zoniënwoud in de gemeente Watermaal-Bosvoorde en kan men bereiken vanaf de Twee Bergenlaan en vanaf de Tumuliweg.

BEREIKBAARHEID ANDERVALIDEN

Ja, op een gedeelte van het voetpad van de Vuylbeek. Op de hellingen zijn er evenwel trappen en zeer smalle doorgangen.

OPENBAAR VERVOER

Trein : station van Bosvoorde

Tram 94 (halte Lieveheersbeestjes)

Bus 17 en 95 (halte Vijvers van Bosvoorde of International School). Bus TEC 366 Court-Saint-Etienne (halte Hippodrome de Boitsfort).

MEER INFORMATIE

- De brochures en folders van Leefmilieu Brussel:
  - [het Zoniënwoud](#)
- Meer info over [de Brusselse reservaten](#)
- Meer info over [Natura 2000](#)
- Meer info over [de Groene wandeling](#)
- Meer info over [het Groene en het Blauwe netwerk](#)
- De website van [het Platform Zoniënwoud](#)
- De website van [het Zoniënwoud](#)
- De atlas van de [amfibieën en reptielen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#)

